SENŲJŲ MACELIŲ PILKAPYNAS

Jonas STANKUS

2001 m. rudenį buvo vykdomi archeologiniai tyrinėjimai Senųjų Macelių pilkapyne (AR 165) (Šalčininkų r., Rūdninkų sen.). Pilkapyno Š dalyje ištirtas pilkapis 14 (1x). Pilkapis apardytas – Š jo sampilo dalis beveik nukasta. Todėl nuardytoji šiaurinė dalis buvo 45 cm žemesnė už pietinę. Pilkapio sampilo aukštis – 1 m. Pilkapio dydis (sampilas kartu su grioviu) – 14x14 m. Pilkapį juosė griovys, kurio plotis – nuo 135 iki 215 cm, o gylis – nuo 50 iki 70 cm. Griovyje gausu anglių, pelenų. Tai rodo, kad laidojant, supylus sampilą, buvo atliekamos kažkokios ugnies apeigos – deginami laužai.

Tyrinėjimų metu griovyje (kv. 9B), kv. 8 I ir 10 J rasta menkai apskaldytų titnago gabalų. Po sampilu aptiktas pirminis žemės paviršius, kuriame matėsi pelenų plotai. Tai rodo, kad prieš laidojant ir supilant sampilą, žemės paviršius buvo nudeginamas, „apvalomas“. Beveik centrinėje sampilo dalyje aptikti 2x2,5 m dydžio duobės pėdsakai. Ją kasant iš dalies suardytas ir pirminis žemės paviršius.

Pilkapio PR dalyje, 75–80 cm gylyje rasta griautinio kapo formos duobė. Jos PR gale rasta 40x45 cm dydžio ir apie 25 cm gylio duobelė, kurioje buvo anglių, pelenų. Ji įkasta į įžemį. Kadangi kaulų nebuvo, tai galėjo būti tik simbolinis kapas.

Taip pat PR pilkapio sampilo dalyje, 60 cm gylyje, aptiktas degintinis žirgo kapas. Degę kauliukai, anglys ir trinariai geležiniai žąslai (14 pav.) buvo supilti į 35x45 cm dydžio ir 15–20 cm gylio duobutę. Ji taip pat įkasta į įžemį.

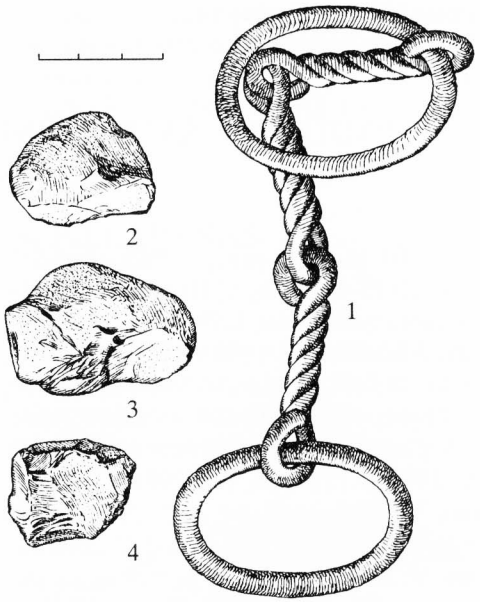

14 pav. Senųjų Macelių pilkapyno radiniai.
Fig. 14. Finds from Old Maceliai barrow cemetery.

Vien iš žąslų sunku tiksliau nustatyti chronologiją, tačiau sprendžiant pagal kitus šiame pilkapyne aptiktus kapus, pilkapis skiriamas vėlyvajam geležies amžiui.

Šiaurinėje pilkapyno dalyje yra ir daugiau apardytų pilkapių, kuriuos būtina ištirti, nes jie yra netoli telefono linijų trasos, kurią ateityje numatoma rekonstruoti, taigi ir toliau jie bus ardomi.

BARROW CEMETERY OF OLD MACELIAI

In the barrow cemetery of Old Maceliai (AR 165) in the Šalčininkai district, the Rūdininkai ward, barrow 14 (1x) was investigated. Here was found a symbolic human cremation and 1 horse grave with an iron three-joint riding bit. In barrow 3 single flint lumps were found. The barrow is attributable to the Late Iron Age.

PADUOBĖS–ŠALTALIŪNĖS III GRUPĖS PILKAPYNAS

Valdas STEPONAITIS

2001 m. buvo pratęsti Paduobės–Šaltaliūnės (Švenčionių r.) III grupės ardomų pilkapių tyrinėjimai, LNM pradėti 1987 m. (žr. *ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 61–63; *ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 61–62; *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. 1, p. 124–127; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 112–113; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 83–84; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 205–206; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 76). 2001 m. tyrinėjimų metu buvo ištirtas ardomas pilkapis 11.

Pilkapis 11 yra centrinėje pilkapyno dalyje, ant Žeimenos upės stataus kairiojo kranto, nuardžiusio pusę pilkapio sampilo. Išlikusios pilkapio dalies sampilo skersmuo buvo 13,4 m, aukštis – 1,2 m. Pilkapis supiltas iš aplinkinio smėlio, su apardyto akmenų vainiko liekanomis pilkapio ŠR ir PR dalyse. Stambūs 51x41x32, 58x51x30, 59x69x42, 71x54x28, 63x54x36 cm ir panašaus dydžio akmenys krauti ant pagrindo, dauguma akmenų statyti statmenai, o kai kurie surasti smulkesni akmenys buvo naudojami tarpams tarp stambiųjų užpildyti. Aplink pilkapį nebuvo vientiso griovio. Išlikusią pilkapio dalį supo trys kiek lenktos, netaisyklingo ovalo formos, 4,2x2,8, 3,8x1,8, 2,8x1,95 (dalis) m dydžio duobės. Centrinėje pilkapio dalyje į pilkapio sampilą buvo įkastas apardytas degintinis kapas 1. Išlikusi kapo dalis yra netaisyklingo apskritimo formos, 1 m skersmens, plokščio pusapvalio skerspjūvio, 0,31 m gylio. Kape įkapių nerasta. Sprendžiant pagal degintinius kaulus (tyrė VU MF doc. R. Jankauskas), kape palaidoti 5–10 m. vaiko ir 25–35 m. suaugusiojo palaikai.

Nukasus sampilą, pilkapio pagrindo lygyje išryškėjo dar trijų duobių kontūrai. Dvi mažesnės duobės buvo 1,16x0,98 ir 1x0,84 m dydžio, 0,42 ir 0,24 m gylio, trečioji – 2,6x3,44 m skersmens, 0,96 m gylio. Šios duobės įrengtos pilkapio pagrindo įgilinimuose į įžemį – duobės iškastos įžemyje, o paskui išdegintos kartu su pilkapio paviršiumi. Pilant pilkapio sampilą duobės užsipildė sampilo smėliu. Nei kapų, nei radinių jose nerasta.

Pagal bendrą pilkapio struktūrą jį galima datuoti V–VI a.

Pilkapio sampile ir po juo, R pilkapio dalyje surastas 171 titnago radinys, patekęs iš šalia esančios akmens amžiaus stovyklavietės. Radiniai skirtini ankstyvojo mezolito Kundos kultūrai (VIII tūkst. pr. Kr. vid. – antroji pusė). Pažymėtini radiniai: 2 *Pulli* tipo įkotinių antgalių dalys, ašmenėlis statmenai retušuotu viršutiniu galu, trikampio nelygiašonio mikrolito da-